

Sungat hakda

Category: Kitapcy,Sözler

написано kitapcy | 24 января, 2025

Sungat hakda SANAT ÜZERİNE

Her istek, bir gereksinimden, bir yoksunluktan, bir acıdan doğar; giderildiği zaman insan yatışır. Ama yatışmış bir kişiye karşılık, nice yatışmamış ve duygunluğa erişmemiş insan vardır. Üstelik, istek uzun sürer, gerekli olan şeylerin ardı arkası kesilmez; oysa duyulan haz, kısa ve ölçülüdür. Yeryüzünde hiçbir şey yoktur ki, şu iradeyi yatıştırabilsin ya da belirli bir biçimde olduğu yerde durmaya zorlayabilsin. Alinyazısından kopardığımız her şey, dilencinin ayağı ucuna atılan paraya benzer: verilen sadaka, duyduğu acıların sürüp gitmesini sağlayabilmek için, dilencinin hayatını biraz daha uzatmaktan başka bir iş görmez. İşte bundan ötürü, isteklerin ve iradenin boyunduruğu altında kaldığımız; varlığımızı, bizi sıkıştırıp duran umutlara, acı çekmemize yol açan korkulara bıraktığımız ölçüde, ne durup dinlenmek ne de mutluluk söz konusudur. İster bir amacı gerçekleştirebilmek için canla başla çalışalım, ister bir tehlikeden sakınmak için çabalayalım, sonuç değişmez: iradenin istek ve gereklerinin başımıza açtığı belalar ne biçim olursa olsun, hayatımızı berbat etmekten ve acı çekmemize yol açmaktan başka bir sonuç vermez. Böylece, isteklerin tutsağı olan insanoğlu, İksion'un çıkışına ebediyen bağlanmıştır; bitimsiz bir susuzluğun kemirdiği bir Tantalos'tur o. Ama kimi zaman, dış bir gerçek, ya da iç uyumluluğumuz, bizi, bir an isteklerin bitimsiz selinden kurtaracak; ruhu, iradenin boyunduruğundan sıyrarak, iradenin yöneldiği nesnelerden uzaklaştıracak ve çevremizdeki varlıklar, istek ve umutlarımıza değer şeyler olmaktan çıkarak hiç bir menfaat duygusuna yer verilmeden düşünülebilen nesneler halinde görülecek olursa; o zaman isteklerin peşinden giderek gerçekleştirmeye çalıştığımız ve hiç bir zaman ulaşamadığımız iç rahatlığı boy gösterir ve huzur duygusunu bütün doygunluğuyla yaşarız. Epiküros'un, iyiliklerin en iyisi

ve tanrıların bahtlılığı olarak gördüğü şey, işte bu acılardan kurtulma haliydi. Gerçekten de, böyle bir durumda, bir an için de olsa, iradenin ağır baskısından kurtulmuş, isteğin zorbalığından sıyrılmış oluruz; İksilon'un çığırığı durur o zaman... Gün batımının, bir saray penceresinden ya da bir hapisane parmaklığı ardından görülmesinin önemi kalmaz.

* * *

Katışıksız düşüncenin istek üzerindeki egemenliği; bu iç bağdaşıklık, her yerde gerçekleşebilir. Küçük nesneleri, bunca nesnellikle görebilen ve böylece düşüncelerinin ne kadar bağımsız olduğunu açıkça ortaya koyan o eşsiz Hollandalı ressamı düşünelim. Bu resimlere bakan bir kimse, duygulanmadan edemez. Bu önemsiz nesneleri, bunca dikkatle canlandırabilmesi için, sanatçının ruhça ne kadar dingin ve yatışmış bir halde bulunması gerektiğini düşünmekten alamaz kendini. Üstelik, kendisine dönünce, günlük hayatının endişeleri ve istekleri yüzünden karmakarışık ve anlaşılmaz hale gelen duyguları ile bu dinginliğe erişmiş ressamın ruh hali arasında ne büyük bir fark olduğunu daha iyi görür.

* * *

Nesnelerin çekiciliği, bize dokunmadıkları ölçüdedir. Hayat hiçbir zaman güzel değildir; güzel olan, hayat üzerine yapılmış betimlemelerdir sadece. Özellikle, şiirin ışığı bu görünüşleri aydınlatıp ısıttığı zaman ve yaşamının ne olduğunu bilmediğimiz gençlik yıllarında kavrarız bunu.

* * *

Kaçamak esini yakalamak ve onu mısralara dökerek tenleştirmek, lirik şiirin işidir. Lirik şairin dile getirdiği şey, insanlığın en iç varlığıdır. Geçip gitmiş milyonlarca kuşağın ve gelecek kuşakların, belli koşullar içinde her zaman duydukları ve duyacakları şeyleri dile getirmek ve onlara, aslına uygun canlı bir anlatım kazandırmak şiirle kabildir. Şair, evrensel insandır: bir insanın yüreğini kabartan bütün

duygular, insan doğasının her koşul içinde duyduğu ve ortaya koyabildiği bütün şeyler, ölümlü bir insan oğlunun gönlünde yer etmiş olan ve oluşup duran bütün izlenimler, onun kendi öz alanıdır. Bundan ötürü şair, şehveti de, mistik duyusu da anlatabilir. Angelus Silesius ya da Anacreon olabilir; trajediler ya da komediler yazabilir. Yatkınlığına ya da ruhsal durumuna göre, soylu ya da bayağı duyguları dile getirebilir. Soylu, yüce, ahlaktan yana, dindar, Hristiyan olmasını; kısacası şu ya da bu olmasını ona kimse söylemez. Çünkü şair, insalığın aynasıdır ve insanlığın ne duyduğunu, aslına uygun bir biçimde gösterir insanlığa.

* * *

Trajedinin eğilimi ve son amacı, bizi; razı olmaya yöneltmek, yaşama iradesini olumsuzlayacak hale getirmek olduğu halde, komedi, bunun tam tersine, yaşamaya yöneltir ve yüreklendirir bizi. Gerçi komedinin de, bütün öteki hayat betimlemeleri gibi, gözlerimizin önüne bir yığın acıyı ve iğrençliği serdiği doğrudur. Ama komedi, bütün bunları geçici kötülükler gibi gösterir bize. Sonunda, hepsinin, neşe ile biten şeyler olduğunu, her zaman yengi kazanan umutlar gibi görölmeleri gerektiği anlatılır. Bundan başka, hayatın sayısız terslikleri arasından sadece gülünebilecek ve neşelenmeye yol açacak yanları seçer. Böylece, koşullar ne olursa olsun, sevincimizi ve iyimserliğimizi sağlamak ister. Bütün olarak ele alındığı zaman, hayatın çok iyi olduğunu ve herşeyden önce, eğlenilecek garip bir yanı bulunduğunu ileri sürer. Ne var ki, daha sonra neler olup bittiğini görmemiz için, mutlu ve sevinçli bir olayla perdeyi kapamak gerekir. Oysa trajedi, artık başka bir olayın ortaya çıkamayacağı biçimde sona erer.

* * *

Müzik, hiçbir zaman fenomeni (görünüşleri) dile getirmez. Müziğin dile getirdiği şey, bütün fenomenlerin iç özü ve kendinde varlığıdır; Yani iradenin ta kendisidir. Bundan ötürü, müziğin belli bir neşeyi, şu ya da bu hüznü, şu ya da

bu tutkuyu, iç rahatlığını dile getirdiği söylenmez. Müzikte dile gelen şey, her çeşit ruhsal dürtünün ve koşulun dışındaki genel ve soyut özdür. Ve müzikte, bu soyut özü, kolaylıkla ve eksiksiz bir biçimde kavrarız.

* * *

Melodinin yaratılması, insan duyarlılığının ve iradesinin en derin sırlarının keşfedilmesi, dahinin gerçekleştirdiği temel iştir. Dehanın çalışması, burada her yerdekinden daha bağımsız, daha kendiliğinden, daha bilinçsizdir. Burada gerçek bir esin söz konusudur. Olumlu ve soyut şeylerin önceden edinilmiş bilgisi, yani fikir, sanatın her alanında olduğu gibi, müzikte de yetersizdir. Çünkü müzikçinin dile getirdiği şey, dünyanın en iç özü ve en derin bilgeliktir. Müzik bunları kendisinin de kavrayamadığı bir dille anlatır. Bu bakımdan, uyandığı zaman hakkında hiçbir şey bilmediği nesneler üzerine sorulara şaşırtıcı cevaplar veren bir uyurgezere benzer. Müziğin özü üzerine uzun zaman düşündükten sonra, artık, bu sanattan zevk duymanın en tatlı bir haz olduğunu söyleyebilir ve bu hazzı tatmanızı öğütleyebilirim size. İnsanın ruhunu daha dolaysız ve daha derin biçimde etkileyen bir başka sanat yoktur. Çünkü hiçbir sanat, dünyanın gerçek özünü, müzik gibi dolaysız ve derin bir biçimde dile getiremez. Güzel ve yüce melodiler duymak, ruhu yıkamak gibidir; insanı bütün pisliklerden, bütün zavallılıklardan ve bayağılıklardan arıtır.

Arthur SCHOPENHAUER. Sözler